

Akademisyenin kararı: Hayır

Prof. Dr. AYKUT ÇOBAN - Ankara Dayanışma Akademisi üyesi

BirGün, 14.04.2017, <http://www.birgun.net/haber-detay/akademisyenin-karari-hayir-155319.html>

Barış istediği için üniversiteden atılan 400 imzacı akademisyenin en çok duyduğu söz, herhalde “çok üzgünüm” cümlesidir. Atılmamıza üzüyor olmalarının birçok insani nedeni olabilir. Bu yazıda, bu üzüntüyü “utanç” ile ilişkilendirerek referandumda sunacağı siyasal olanaklara dikkati çekeceğim.

Utanç, günlük dilde çok duyduğumuz bir sözcük değil. Oturaklı bu söz yerine mahcupluk yeğleniyor genellikle. Uğrayamadığın alacaklın esnafa karşı “çok mahcup” olabiliyorsun. Geçenlerde bir toplantıda da eski bir rektör, imzacı akademisyenlerin yaşadıklarından mahcubiyet duyduğunu söylemişti. Bu ikinci durumda, yani gündelik hayattan daha biçimsel ilişkilere geçilince, mahcubiyete sinmiş samimiyet kişiler arası mesafede sönüp gidince, sözcüğün toplumsal etkisi de parçalanıp dağılıyor.

Mahcubiyeti dile getirmek kolay, utanç daha gizli, örtülü, ama ağır ağır derinde yaşanan bir duygu durumu. Mahcubiyet belli belirsiz bir özür dilemeyi içerirken; utanç, topluma karşı ar damarı çatlamış olanların yüzkarası işlerine keskin bir göndermede bulunabiliyor. Bu yüzden utanç duygusunu söze dökmek zor olabilir, eş-dostun atılan akademisyenlere sıkça ifade ettiği “üzüntü” cümlelerinde olduğu gibi, ancak mutasyona uğrayarak kendini dışa vuruyor.

Sarı yıldız

Vicdanı olanların huzursuzluğu, üniversitelerde yaşanan kepezeliğin utanç verici

bir hâl almasından kaynaklanıyor. 12 Eylül faşizminin sıkıyönetim yıllarında, 1402'likler üniversiteden atıldılar, ama yurtdışına gidebildiler, kendi kampüslerine girip kütüphanede araştırma yapabildiler. AKP'nin OHAL idaresinde ise imzacı akademisyenlerin göğüslerinde görünmez bir sarı yıldız var. Nazi Almanyası'nda Yahudilerin bir yasayla göğüslerine takmak zorunda bırakıldıkları sarı yıldızın etkisine benzeyen biçimde, işaretlendik. Bu görünmez sarı yıldız, imzacı akademisyenlerin kamudan atılmasının simgesi olmasının yanında, özel sektörde ve vakıf üniversitelerinde de çalışmalarının önünde engel; yurtdışına çıkışlarını olanaksız kılıyor; hatta eşlerine ve çocuklarına pasaport verdirmiyor; doçentlik sınav dosyasını iptal ettiriyor; hakemli dergilerin hakem kurullarından isimlerini kazıtıyor; dergilere yolladıkları bilimsel makalelerin, yazarına iade edilmesine yol açıyor; üstelik, tüm hukuk dışı bu uygulamalara karşı adil yargılanma hakkını da geçersiz kılıyor. Sarı yıldız, görünmüyor; ama kampüs girişinde özel güvenliğin gözüne çarpıyor, 20-30 yıl boyunca girip çıkılan yere "rektör emriyle uygulanan yasağın" göğüsteki damgası oluveriyor.

Rektörler, YÖK ve siyasi iktidarın ortak bir çalışmasıyla, imzacı akademisyenler, insan olduğu kabul edildiği halde, insan olmanın getirdiği hakları yok edilmiş varlıklara dönüştürülmek isteniyor. O kadar ki, çalışma hakkı, yurtdışına seyahat özgürlüğü, kampüs kütüphanesinde araştırma ve dergilerde yayın yapma hakkı gibi birçok haklarını kullanamayacak insanlar olarak damgalanıp "makbul akademisyenlerden" ayrıldılar. Hedefi imzacılar olmakla birlikte, hepimiz biliyoruz ki aslında o damga, Türkiye tarihinin en ağır tasfiyesinin yapıldığı üniversitenin alınına vuruldu.

Damgalanmış üniversitenin, akademisyenler için uzun yıllar sindirilmesi güç bir kırgınlık, tahribat ve utanç tortusu bıraktığını vurgulamak gerekir: İmzacıların ifade özgürlüğünü savunmamanın utancı. Üniversite özerkliği lime lime edilirken susmanın utancı. Her gün yüz yüze baktığın anabilim dalındaki imzacı meslektaşlarına sırt dönmenin utancı. Ayda 100 Lirayı Eğitim-Sen'in atılan üyeleri için bankada oluşturduğu dayanışma hesabına aktarmamanın utancı. Yeni KHK'lar beklenirken, başka ihraçların olmaması için elbirliğiyle mücadeleyi yükseltmek yerine atalet içinde tasfiyeyi beklemenin utancı... Bu utançtan, akademisyenlik mesleğinin hakkını verenlerin payına düşenler mutlaka olmalıdır.

Saklambaç

Hâl böyleyken, üniversite için bir çıkış yolu aranacaksa, "kayıtsızlar" denebilecek bir kesimden beklenti içinde olmak düş kırıklığı yaratacaktır. Akademisyenliği memuriyet, üniversiteyi maaş olarak görenlerin, Haldun Taner'in oyunundaki gibi "gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" biçimine bürünmüş mesleki yabancılaşmasından türetililecek bir umut yok. Mesleğinin bilincinde olmayan bir zombi akademisyenden, yani akademisyen maaşıyla yaşayan ama akademik olarak ölü bir kişiden ne topluma ne de üniversiteye bir yarar gelir.

Üniversitede, Scorsese'nin *Silence* filmindeki gibi kendini sessize alanlardan söz edebiliriz. İşkence edilerek inancından vazgeçmeye zorlanan Hıristiyanlar, tanrısal bir sessizlik ve olabildiğince gizlilik içinde inançlarını içlerine gömerek yaşarlar. 17. yüzyıl Japonyasından 21. yüzyılın Yeni Türkiyesi'ne, muhaliflere yönelik zulüm tehdidi karşısında akademisyen de kendisini odasına gizleyerek riskten uzaklaşmaya çalışıyor. Böyle bir saklanma, varlığı bilinen akademisyenin

toplumda görünür olmaktan kendi isteğiyle kaçınmasıdır. Tam da iktidarın istediğine uygun olarak. Yalnızca toplumdan mı, bu aynı zamanda, akademisyenlikten bir kaçış, kendini reddetme, kendi varlığıyla saklambaç oyunudur. Açıktır ki, sürekli bir sobelenme korkusu eleştirel bilimsel üretimi kesintisiz olarak tahrip edecektir.

Akademisyenin aklı rahat olmalıdır. Farklı disiplinlerdeki her araştırmanın devleti kızdıracak bir yönü bulunabileceği içindir ki, “ya işimi kaybedersem”, “ya hakkımda soruşturma açılırsa” şüphesi bir kez peydahlandığında, artık üniversiteden hayır gelmez.

Akademinin çılgılığı

Türkiye’de üniversite yok edilirken, ister tavırsızlığın verdiği suçluluktan, ister saklanmaktan, ister kusursuz sorumluluktan olsun, akademisyenin duyduğu utancın, kayıtsızlıktan farklı olarak bir isyan potansiyeli barındırdığını söyleyebiliriz. Nedeni hangisi olursa olsun, masum hissetmeme hali, hem kendisiyle, hem de siyasal iktidarla yüzleşmeye açık kapı bırakır.

Referandum, siyasal yüzleşme için uygun bir fırsat. Üniversitenin mevcut koşullarının siyasal sorumluları belli. AKP iktidarı, YÖK ve rektörler makbul olan ve makbul olmayan akademisyenler yarattı. Türkiye’de lidere dayalı siyaset, onu taklit eden rektörler olarak üniversiteleri kuşattı. Referandumda kabul edilirse anayasal bir otokrazi kurulacak, bunun yansıması olarak üniversite idarelerinin başına buyruk uygulamaları daha da yoğunlaşacak. Üniversitede imzacıların tasfiyesiyle başlayan tektipleştirme, eğer karşı çıkmazsak makbul olmayan son akademisyen teslim alınıncaya kadar sürecek.

Evetçiler, yeni anayasada sıkıyönetim yetkilerinin bulunmamasıyla övünüyorlar. 12 Eylül’ün sıkıyönetiminde bile yapılamayanları üniversiteye yapabilen mevcut iktidar, dünyada benzeri olmayan yetkilere olağan halde sahip olduğunda, temel hak ve özgürlükler makbul akademisyen için bile anayasal lafazanlıktan öteye geçmeyecek. Yeni düzenlemeler henüz varlık bulmamışken imzacılara yapılanlar ortadayken, cumhurbaşkanına tek başına OHAL ilan etme, Meclis’i feshetme, ekonomik ve sosyal haklar konusunda kararname çıkarma ve yüksek yargı organlarını belirleme yetkileri veren yeni anayasayla yapılabilecekleri öngörmek zor olmasa gerek.

Salman Rusdie, *Utancı* adlı romanında, “Nereye baksam utanacak bir şey var. Ama utanç da diğer şeyler gibi; insan onunla uzun süre yaşadığında mobilyalarından biriymiş gibi alışıyor. ... kimse artık farkına varmıyor” diyor. Üniversitede utanç, dersliklerdeki masa sandalye gibi kanıksandığında artık çok gecikmiş olacağız. Düşünceleriyle ve mesleğinin gerekleriyle iktidarın talepleri arasında seçim yapmaya zorlanınca akademisyen, utanç, yaptığı yanlış seçimin bedeli olarak beliriyor.

Yine de, utanç, bir eşik; ya alışarak kayıtsızlık çukuruna düşülecek ya da yüzleşmeyle beraber isyan bayrağı çekilecek. Akademinin umarsızlıktan çıkmak için ilk adımı, 16 Nisan için Hayır çılgılığı atmasıdır. Sonrasında da, iktidarın, ifade özgürlüğünü, üniversite özerkliğini, adil yargılanma hakkını, yurtdışına seyahat özgürlüğünü yok eden uygulamalarına da Hayır diyerek sesini topluma duyurması, kurumsal varlığını kanıtlayabilmesi için bir zorunluluktur. Çünkü #AkademiSusmaz.